

Educació Social i Psicopedagogia a la Universitat de Lleida

INTRODUCCIÓ

Les titulacions d'Educació Social i Psicopedagogia s'han avaluat en el marc del programa 2000 de l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya. El procés d'avaluació s'ha fet de manera conjunta, tant des d'un punt de vista intern com des del punt de vista extern, ja que ambdós ensenyaments pertanyen a la mateixa facultat i comparteixen instal·lacions i professorat. Per això, l'informe d'ambdues titulacions es presenta en un sol capítol i en alguns apartats es destaquen els aspectes particulars de cada ensenyament.

La fase d'avaluació interna va començar amb la constitució del Comitè d'Avaluació Interna (CAI) i va acabar amb el lliurament de l'informe extern el mes d'abril de 2001. En el CAI hi havia una representació adequada de professorat, alumnat i personal d'administració i serveis.

Un mateix Comitè d'Avaluació Externa (CAE) va visitar totes dues titulacions durant el mes d'octubre de 2001. L'informe extern, però, no es va trametre fins al mes de novembre de 2002, amb l'incompliment dels terminis de lliurament fixats per AQU Catalunya. Aquest fet pot haver condicionat el procés, ja que la facultat no n'ha pogut disposar per fer el pla de millores fins a un any després de l'avaluació; d'altra banda, aquest retard fa que les dades que es presenten a continuació no tinguin l'actualitat desitjable. En el CAE hi havia professors d'altres universitats, un professional d'Educació Social i un expert en els processos d'avaluació.

En general, el procés d'avaluació s'ha desenvolupat de manera satisfactòria i en un clima de col·laboració entre ambdós comitès. Tanmateix, el CAE alerta del fet que la planificació i l'avaluació, tot i la voluntat dels responsables de la facultat d'incardinar-les, s'han dut a terme paral·lelament, de manera que l'objectiu de

l'avaluació (la millora) no ha estat assumit plenament dins la facultat. Finalment, es detecta la necessitat que hi hagi una unitat tècnica que doni suport als processos d'avaluació (completar dades de les taules, afavorir la implicació i participació de la comunitat en el procés, etc.).

CONTEXT INSTITUCIONAL

Els ensenyaments d'Educació Social i Psicopedagogia s'imparteixen, juntament amb els de Magisteri, a la Facultat de Ciències de l'Educació, situada al campus de la Caparrella de la Universitat de Lleida. Els motius que van impulsar els estudis són de diversa índole. D'una banda, Educació Social donava resposta a la necessitat de disposar de professionals de l'àmbit de l'educació no formal, i, de l'altra, Psicopedagogia permetia transformar l'escola en facultat i, a més, atenia la necessitat d'implantar estudis de segon cicle en l'àmbit educatiu a Lleida.

El fet que la facultat actual de Ciències de l'Educació sigui l'hereva de l'antiga Escola Universitària de Formació del Professorat d'EGB, té, en opinió del CAE, conseqüències positives, com ara el pes específic de la facultat dins la Universitat de Lleida (el professorat representa el 13% del total de la UdL), però en té també de negatives, com ara que la inèrcia de molts anys de formació del professorat en educació formal obstaculitza el desenvolupament d'àmbits no formals, o el fet que la vessant docent del professorat estigui més consolidada que la investigadora.

A Catalunya, s'imparteix Educació Social a la UB, la UAB, la UdG i la UdL, i Psicopedagogia a la UB, la UAB, la UdL, la UOC, la URL i la UVic.

Taula 1. Dades generals de la Universitat de Lleida. Curs 1998-1999

	Educació social, UdL	Psicopedagogia, UdL
Alumnat de l'ensenyament	205	249
Alumnat de l'ensenyament a tot Catalunya	1.306	763
Total d'alumnat matriculat a la UdL	9.064	
Alumnat de cycle curt a la UdL	4.624	
Alumnat de 2n cycle a la UdL	1.562	
Percentatge d'alumnat d'Educació Social respecte al total de l'alumnat de 1r cycle de la UdL	4,4%	-
Percentatge d'alumnat de Psicopedagogia respecte al total de l'alumnat de 2n cycle de la UdL	-	16%
Percentatge d'alumnat d'Educació Social respecte al total de l'alumnat d'Educació Social a Catalunya	16%	-
Percentatge d'alumnat de Psicopedagogia respecte al total de l'alumnat de Psicopedagogia a Catalunya	-	33%

Els estudiants d'Educació Social suposen el 4,4% de l'alumnat de cycle curt de la UdL i el 16% de l'alumnat de la titulació a Catalunya. Psicopedagogia té el 17% de l'alumnat de 2n cycle de la UdL i manté una posició important a Catalunya, ja que hi ha matriculat un terç de l'estudiantat d'aquest ensenyament.

La diplomatura d'Educació Social es va iniciar a la Facultat de Ciències de l'Educació el curs 1992-1993; actualment té uns 195 alumnes i cada any se'n graduen uns 80. La llicenciatura de Psicopedagogia es va iniciar el curs de 1995-1996, té uns 240 alumnes i cada any se'n graduen uns 80.

En relació amb la inserció laboral, un estudi realitzat per professorat i alumnat d'Educació Social de les promocions de 1994-1995 i 1995-1996 sobre 84 persones titulades en aquesta disciplina va mostrar una inserció elevada: el 83% dels enquestats estava treballant, dels quals el 62% (és a dir, 41 persones enquestades) desenvolupava tasques relacionades amb la titulació. De l'estudi també cal destacar el fet que el 7% havia trobat feina a través del Pràcticum.

L'ACCÉS A L'ESTUDI

Pel que fa a Educació Social, si bé les primeres promocions integraven alumnat amb certa experiència laboral en aquest àmbit, alguns d'ells graduats, actualment gairebé tots els alumnes provenen de l'ensenyament secundari (batxillerat: 60%; formació professional: 30%). El 77% de l'alumnat va escollir els estudis en primera opció, i quasi nou de cada deu estudiants són dones. El CAE comenta que, tot i tenir un accés poc selectiu (només el 4% té una nota d'entrada superior al 7), s'observa un ampli percentatge d'alumnat amb una vocació clara pel títol i el seu desenvolupament professional.

La via d'accés de Psicopedagogia implica estar en possessió de diplomatures o llicenciatures. La gran majoria d'alumnat prové del contingent acabat de diplomarse en Magisteri o Educació Social, i és femení (86%). A causa de l'elevat nombre de peticions inicials per cursar-lo s'ha establert una prova de nivell, per la qual cosa la motivació de l'alumnat encara és més evident.

Taula 2. Notes de tall. Evolució 1996-2001

	Via accés PAU				
	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001
Educació Social, UdL	5,85	5,97	5,95	5,99	5,89
	Via accés FP				
	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001
Educació Social, UdL	7,23	7,36	6,95	7,16	7,17

Taula 3. Demanda d'accés a la titulació. Curs 1998-1999

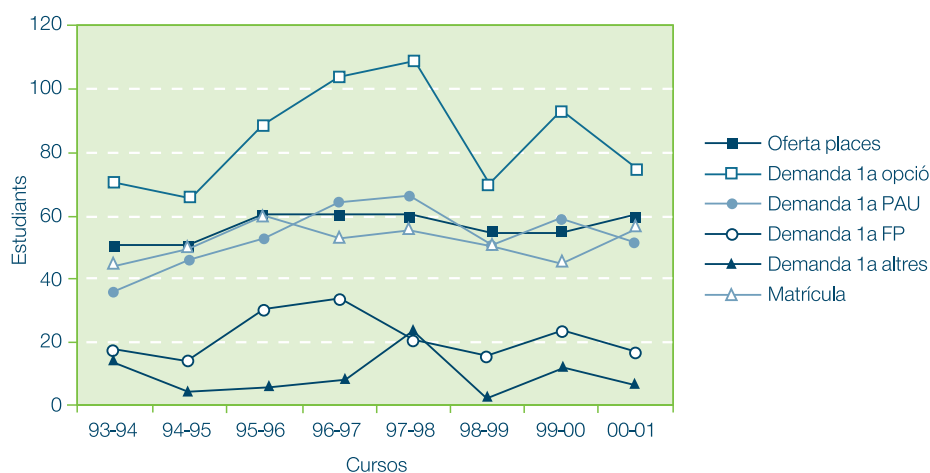
Titulació	Places ofertes	Demanda global	Ràtio demanda / oferta	Demanda en 1a opció		Demanda satisfeta global
				PAU	Altres	
Educació Social, UdL	60	50	0,83	33	17	59
Psicopedagogia, UdL	100	138	1,38	-	-	95

Places ofertes a Catalunya en universitats públiques (1998-1999): Educació Social: 1.306; Psicopedagogia: 678.

Demanda en primera opció a Catalunya (1998-1999): Educació Social: 688.

Si bé l'evolució de la quantitat i qualitat de l'accés sembla estable, el CAE creu convenient que el centre dugui a terme una anàlisi prospectiva i que es desenvolupi una política activa de captació de l'alumnat.

Gràfic 1. Demanda d'accés a la titulació d'Educació Social a la UdL. Període 1993-2001

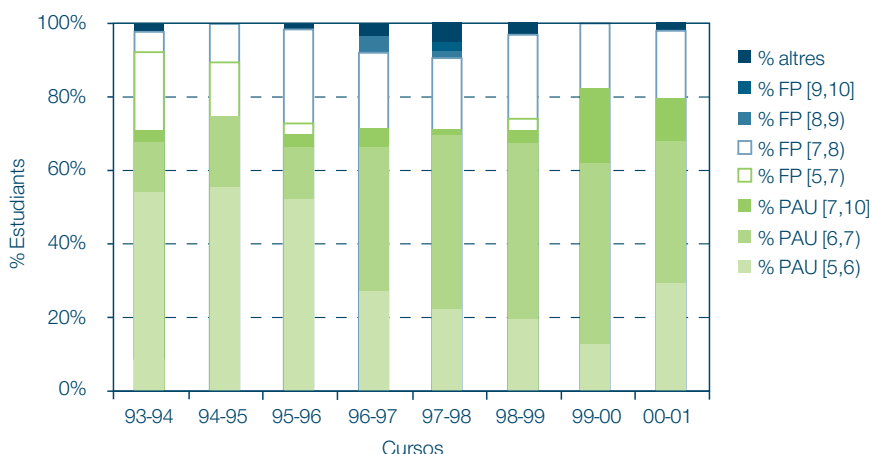

Taula 4. Distribució de l'alumnat de 1r curs per notes i vies d'accés

Titulació	Via d'accés PAU								
	Curs 1996-1997			Curs 1997-1998			Curs 1998-1999		
	[5-6]	[6-7]	>7	[5-6]	[6-7]	>7	[5-6]	[6-7]	>7
Educació Social, UdL	38,5%	53,8%	7,7%	30%	67,5%	2,5%	30%	65%	5%

Titulació	Via d'accés FP								
	Curs 1996-1997			Curs 1997-1998			Curs 1998-1999		
	[5-7]	[7-8]	>8	[5-7]	[7-8]	>8	[5-7]	[7-8]	>8
Educació Social, UdL	-	87,7%	14,3%	-	84,6%	15,4%	15,4%	84,6%	-

Gràfic 2. Distribució de l'alumnat de 1r curs per notes i via d'accés de la titulació d'Educació Social a la UdL. Període 1993-2001

FITES, OBJECTIUS I PLANIFICACIÓ

No hi ha un document en el qual es defineixin els objectius de les titulacions. L'únic document explícit on consten són les disposicions ministerials; el CAI afirma que aquestes van ser considerades com a referent prou vàlid i que no calia especificar-los més.

En el cas de Psicopedagogia, a partir del RD 916/1992, de 17 de juliol, una comissió va fer un estudi previ per definir les funcions generals i específiques de l'especialista en aquesta disciplina.

En el cas d'Educació Social, segons el RD 1420/1991, de 30 d'agost, es creen tres itineraris que responen als camps d'estudi: educació d'adults (inclosa la tercera edat), inserció social de persones desadaptades i minusvàlides, i acció socioeducativa.

Tanmateix, no s'ha fet cap estudi sobre el perfil de formació que demana el mercat de treball. En aquest sentit, l'alumnat reclama definir un perfil dels especialistes en Educació Social i Psicopedagogia que suposi una guia prou general per tal que els objectius de les diferents assignatures puguin convergir.

No hi ha mecanismes de revisió dels objectius de cap de les dues titulacions, a banda dels procediments d'avaluació i revisió del Consell d'Universitats i d'AQU Catalunya. La voluntat manifestada pels membres del CAI i pel professorat de la facultat és aprofitar l'avaluació per dur a terme la revisió.

EL PROGRAMA DE FORMACIÓ

En termes generals, els dos plans d'estudi es consideren adequats pel que fa al contingut; tot i així, tenen dues mancances comunes que cal assenyalar: d'una banda, no està desenvolupada la branca d'educació no formal, fet que comporta que a la pràctica els estudis siguin vistos com una extensió de Magisteri, i de l'altra, hi ha una escassa optativitat, que és més gran en el cas d'Educació Social que de Psicopedagogia. Ambdós comitès afirmen que el fet que l'oferta d'assignatures (obligatòries, optatives i de lliure elecció) es faci sobre la base del professorat preexistent limita molt l'adequació a un currículum formatiu ideal en totes dues titulacions.

Els programes de les assignatures expliciten els objectius, els temaris, la metodologia, els sistemes d'avaluació i la bibliografia recomanada. Es poden obtenir a la copisteria de la facultat a l'inici del curs acadèmic, o a la web de la Universitat de Lleida. Caldria trobar mecanismes per a l'actualització de la guia docent informatitzada.

La Junta de Facultat és l'estructura central de presa de decisions de les dues titulacions. Per tal d'optimitzar la presa de decisions, cada titulació té una coordinació, que és la responsable de l'organització i el funcionament de la titulació: coordinar l'elaboració del pla docent, vetllar per l'actualització del pla d'estudis, etc. Aquesta figura és indispensable ja que el 39% del professorat depèn de departaments externs a la facultat; tanmateix, es reconeix que les seves funcions sovint no passen de l'àmbit del pràcticum, de manera que la coordinació del professorat és escassa i caldria millorar-la.

El pla d'estudis d'Educació Social, vigent des de 1991, té un volum global de 212 crèdits repartits en tres anys. El 71% són obligatoris (150), el 19% són optatius (40) i el 10% restant es reserva a la lliure configuració per part de l'estudiantat. La docència de troncal i obligatòries es concentra al matí, i es permet escollir les optatives a la tarda.

L'escola es presenta com una opció vocacional i es concreta en tres itineraris: tercera edat, marginació i món del lleure i animació. Tot i que es valora positivament el plantejament en tres itineraris, es constata que al llarg dels anys no s'han consolidat i, en canvi, es manté una única línia basada en l'assistència a la infància; segons l'alumnat, hi ha dificultats per incloure temes o assignatures d'educació no formal. D'altra banda, l'estudiantat reclama més coneixement del món professional per part del professorat. Això s'atribueix al pes de Magisteri dins la Facultat de Ciències de l'Educació.

El CAE recomana que s'aprofiti la tradició en l'àmbit de la disminució psíquica a les comarques de Lleida. Pel que fa als itineraris i a la manca de professorat especialitzat que els pugui impartir, proposa que això es faci a través de seminaris amb crèdits de lliure elecció, amb la docència de professionals acreditats en actiu, la qual cosa reforçaria el contacte amb els diferents àmbits professionals.

Pel que fa al dèficit d'optatives, tant l'alumnat com el professorat creuen que es podrien ampliar a partir d'assignatures de Magisteri, però el CAE considera que caldria desenvolupar-les sobre la base d'una reflexió de les perspectives de lloc de treball i les tasques que han de desenvolupar les futures persones titulades.

El pla d'estudis de Psicopedagogia, vigent des del curs 1995-1996, té un volum global de 150 crèdits, amb una durada de dos anys. El 78% són obligatoris (117), el 12% són optatius (18) i el 10% restant es reserven a la lliure configuració per part de l'estudiantat. L'horari lectiu és en torn de matí, la qual cosa dificulta la compaginació amb el treball i la compatibilitat amb els horaris de pràctiques. Ambdós comitès proposen duplicar el torn lectiu, de manera que es facilitaria que amplis sectors professionals poguessin accedir al títol.

Pel que fa a la dimensió pràctica del pla de formació, Educació Social inclou 32 crèdits de pràctiques, mentre que Psicopedagogia n'inclou 12 (distribuïts en dos pràcticums de sis crèdits cadascun). L'organització, coordinació i seguiment van a càrrec de la Comissió de Pràctiques de la Facultat (vicedegà/ana amb funcions de cap d'estudis, coordinadors/es de les titulacions i representants de l'estudiantat).

Taula 5. El programa de formació

	Educació Social, UdL	Psicopedagogia, UdL
Publicació al BOE	13 de juliol de 1993	14 de juny de 1996
Anys de durada	3	2
Pla d'estudis		
Crèdits troncal i obligatoris	150	116
<i>Teoria</i>	74	68
<i>Pràctica</i>	76	48
Crèdits optatius (b)	40	18
Crèdits de lliure elecció	22	15
<i>Total</i>	212	150
Grau mínim de practicitat	50%	41%
Assignatures optatives ofertes	14	15
Assignatures optatives pròpies (a)	14	15
Percentatge d'assignatures optatives al pla d'estudis	66%	55%
Relació d'optativitat (a/b)	1,64	4,25
Projecte final de carrera / Pràcticum	Sí	Sí
Pràctiques en empreses	Sí	Sí

El pràcticum d'Educació Social es desenvolupa l'últim curs. Cada any s'edita una guia per al professorat o tutors i tutores del centre i una altra per a l'alumnat on s'especifiquen els objectius, els continguts, l'estructura de la memòria de pràctiques, les formes de tutoria, els sistemes d'avaluació, etc.

El pràcticum de Psicopedagogia es cursa durant el segon curs i es desenvolupa en equips d'assessorament i orientació psicopedagògica (EAP) o en institucions (presons, centres d'educació social, etc.). La dificultat per trobar centres de pràctiques comporta nombroses dificultats en l'organització, de manera que l'alumnat es matricula sense saber quins dies haurà d'anar al centre. El CAE proposa posar en marxa un laboratori psicopedagògic a la facultat que oferiria serveis a l'exterior i alhora facilitaria l'accés a les pràctiques.

DESENVOLUPAMENT DE L'ENSENYAMENT

Pel que fa a Educació Social, destaca la utilització de metodologies docents molt variades. S'opta poc sovint per les classes magistrals a favor de l'exposició de l'alumnat, grups de discussió i la utilització de mètodes audiovisuals. L'alumnat viu molt positivament els treballs que es desenvolupen en grup, tot i que voldrien que el professorat en fes més seguiment.

A Psicopedagogia, la classe magistral és la metodologia docent més emprada, fet que el CAE creu contradictori en un segon cycle, on caldria fomentar la participació del alumnat en la reflexió i elaboració de les activitats formatives. L'estudiantat reclama més debat i participació en les classes, així com més activitats extraescolars (constitució de grups de recerca, assistència a conferències, comentaris de llibres, etc.).

La facultat té dos tipus de tutories: les d'assignatura i les de pràcticum. La primera està destinada a la resolució de dubtes sobre la matèria que el professorat imparteix a classe i s'empra, bàsicament, quan s'apropen els exàmens. Amb la finalitat de millorar l'actual sistema, es planteja potenciar les tutories per correu electrònic o bé la creació de seminaris en els quals s'oferís un servei d'orientació acadèmica o laboral. Pel que fa a les tutories del pràcticum, el CAE comenta que són viscudes molt positivament per part de l'alumnat, tot i que l'estudiantat d'Educació Social reclama que el tutor o tutora de facultat conegui millor l'àmbit al qual l'envien a fer pràctiques per tal d'evitar xocs o incomprendions entre la facultat i els centres de pràctiques.

L'avaluació dels aprenentatges es basa en una combinació de criteris: assoliment dels continguts treballats a l'assignatura, participació a la classe, assistència, treballs, etc. A Educació Social el 81,3% fa avaluació final, mentre que a Psicopedagogia el 54% fa avaluació continuada. Tant el CAI com el CAE creuen que cal millorar la coordinació entre el professorat quant als continguts per impartir i els treballs per proposar, a fi d'evitar interferències i dobles demandes.

Taula 6. Distribució de l'alumnat. Curs 1999-2000

	Educació Social, UdL	Psicopedagogia, UdL
<i>Mitjana d'alumnat per grup de 1r curs</i>		
Teoria	55	-
Pràctica	-	-
<i>Mitjana d'alumnat per grup a 1r cicle</i>		
Teoria	56	-
Pràctica	-	-
<i>Mitjana d'alumnat per grup de 2n cicle</i>		
Teoria	-	96
Pràctica	-	-
<i>Mitjana d'alumnat de nou ingrés per grup de 1r curs</i>		
Teoria	45	-
Pràctica	-	-
<hr/>		
Total d'alumnat	205	249
Alumnat equivalent a temps complet	169,05	217,5

Els resultats acadèmics són bons en totes dues titulacions i no hi ha matèries que facin dilatar en el temps l'obtenció del títol. El percentatge d'aprovat oscil·la del 63% al 87% a Educació Social, i del 74% al 92% a Psicopedagogia. L'alumnat manifesta que els estudis no són difícils, però tampoc fàcils, ja que requereixen esforç sobretot pels treballs que s'han d'elaborar.

Taula 7. Resultats acadèmics. Curs 1999-2000

	Educació Social, UdL	Psicopedagogia, UdL
<i>Taxa d'èxit a 1r curs</i>		
1a convocatòria	73%	-
2a convocatòria	87%	-
<i>Taxa d'èxit a 1r cicle</i>		
1a convocatòria	84%	-
2a convocatòria	85%	-
<i>Taxa d'èxit a 2n cicle</i>		
1a convocatòria	-	86%
2a convocatòria	-	73%
<i>Rendiment acadèmic</i>		
1r curs	74%	-
1r cicle	83%	-
2n cicle	-	79%
Mitjana d'alumnat titulat (1996-1999)	62	58
Taxa de graduació (en tant per u)	nd	nd

Nd: dades no disponibles

El CAE recomana, però, augmentar els nivells d'exigència per tal d'incrementar la motivació dels estudiants, empènyer-los a un assoliment superior i, d'aquesta manera, revalorar la carrera.

Pel que fa a l'estudiantat, està reglamentada la seva participació en els òrgans de govern de la facultat (Junta de Govern, Comissió Permanent i Equip de Deganat), dins de la comissió d'estudis de cada titulació i en els dos departaments de la facultat. Ambdós comitès creuen que caldria incrementar la participació de l'estudiantat, especialment dins dels òrgans de la mateixa facultat.

PROFESSORAT

En general, el volum i la tipologia del professorat són adequats a les necessitats dels títols. Gran part del professorat imparteix docència en altres titulacions (Magisteri, Geografia, Història, etc.).

Es detecta la necessitat d'una política de desenvolupament professional enfocada a cobrir les necessitats dels títols impartits i assolir un percentatge més alt de professorat doctor. El CAE recomana més presència de professionals en la categoria de professorat associat; d'aquesta manera es milloraria la connexió amb el món professional.

Taula 8. Dedicació docent del professorat. Curs 1999-2000

	Educació Social, UdL	Psicopedagogia, UdL
Professorat ordinari	62,6%	62,6%
Catedràtics/ques d'universitat	-	-
Titulars d'universitat	1,8	32,4
Catedràtics/ques d'escola universitària	14,6	13,5
Titulars d'escola universitària	46,1	16,6
Professorat associat	37,4	37,4
Altres	-	-

INSTAL·LACIONS

Les instal·lacions es valoren adequadament, especialment pel que fa a l'aula d'informàtica i la biblioteca. Pel que fa a les aules, disposen d'equipament audiovisual però caldria optimitzar-lo, especialment el de l'aula d'audiovisuals.

La biblioteca està ubicada en un espai valorat molt positivament per ambdós comitès, disposa de 212 places i té una ràtio alumne/plaça bona comparada amb altres biblioteques de la UdL. Disposa de fonoteca, espais de consulta, zones d'estudi, fotocopiadora, etc.

Cal tenir en compte la incorporació probable de la titulació de Treball Social dins la facultat, que pot fer que aquests espais quedin petits. A més, tenint en compte la naturalesa d'aquests estudis, seria desitjable que, a banda d'aules, disposessin d'altres tipus d'instal·lacions, com ara laboratoris de psicologia, aules per a dinàmiques de grups o per a grups d'investigació, etc.

RELACIONS EXTERNES

La participació en xarxes temàtiques i projectes de recerca ha anat *in crescendo* els darrers anys. Així mateix, també s'ha incrementat el nombre d'estades de recerca en altres centres i institucions, i s'ha començat a rebre professors de centres estrangers. El CAI afirma que caldria augmentar el nombre de convenis amb institucions, entitats i empreses, tant locals com de fora.

L'allunyament físic de la ciutat pot ser un inconvenient en estudis que requereixen contacte amb l'activitat social i professional. Els contactes més importants són els que la facultat manté amb les empreses i les institucions que col·laboren amb el pràcticum. El CAE ressalta el nivell de satisfacció de les empreses sobre la formació rebuda pels nous professionals (entre notable

iexcellent) i anima a aprofitar l'opinió de les empreses per millorar els plans d'estudi. Així mateix, tot i que es fa un seguiment en l'evolució de les ofertes del mercat, caldria revitalitzar la borsa de treball.

Pel que fa a l'Educació Social, cal posar en relleu la bona relació amb el Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya, que, a parer del CAE, caldria institucionalitzar. També seria convenient promoure més activitats de l'ICE sobre Educació Social.

En el cas de Psicopedagogia, tot i que es constata la dificultat de trobar centres de pràctiques, cal destacar el notable augment del nombre de centres que ofereixen places a l'estudiantat de la llicenciatura. L'establiment de línies coherents de treball i la seva aplicació als àmbits que ofereix l'entorn permetria establir una dinàmica molt positiva.

Pel que fa a l'estudiantat, no hi ha prou documentació sobre el contingent que s'ha incorporat al projecte Erasmus, que ha fet pràctiques internacionals o s'ha acollit al programa Viure i convida o convivència intergeneracional.

RECERCA

El fet de procedir d'una escola universitària fa que la facultat tingui una tradició investigadora escassa (carència de catedràtics i catedràtiques d'universitat, doctors i doctores, etc.). La facultat té, però, la voluntat de millorar les relacions amb altres universitats per afavorir la seva capacitat investigadora. El CAE destaca l'esforç que s'està duent a terme per implantar el tercer cicle, fet que creu que pot ser clau per afavorir la presència de l'especialista en Psicopedagogia en la xarxa de treballadors i treballadores de l'educació.